

reducerar sig sålunda till noll».

Ministären har upprepadt klagat deröfver, att familjen intagar en fiendtlig ställning till skolan, att den senares auktoritet icke upprätthålles af den förra. »Bereg» frågar i följd häraf: »Hvem bär väl skulden härför? Af hvilka familjer räknar man väl flere, – sådana, hvilkas söner absolvera gymnasierna, eller sådana, som icke veta hvad de skola taga sig till med sina söner, som icke kunna komma framåt? Icke sällan oroas en fader af den tanken, att man – om icke i dag, så kanske redan i morgon – skall kalla honom till gymnasium för att låta honom ingifva en anhållan om sin sons utskrifning, för att icke låta saken komma ända till relegation och sålunda beröfva honom rättigheten att på annat håll, i värsta fall i realskolorna, försöka sin lycka. En klen tröst för en fader, att man visserligen låter hans son slippa att lida kroppsstraff, men dock utvisar honom, om ock under täckmanteln af en ansökt skillnad. Ja, hemmet och skolan stå fiendtligt gentemot hvarandra, men hvarföre har man låtit det komma så långt?»

10

»Bereg» sammanfattar slutligen sina omdömen om gymnasierna i uttrycket »demoralisation». »Demoraliserade äro lärarene», heter det, »de sätta ingen tro till andan och allvaret af sin uppgift, ha tillfälligtvis kommit sig till sina platser, sysselsätta sig med idéer, som äro vidt skilda från pedagogiska sträfvensden. Demoraliserade blifva lärjungarne: de hafva icke den ringaste tro framför allt på det, som också förnekas af deras lärare. Demoraliseradt är samhället: det blickar med förbittring, förakt och hån på gymnasierna. Samhället kan dock till sin ursäkt hänvisa på de resultat, som man kan iakttaga hos eleverne – de sitta i fängelserna, på de anklagades bänkar för delaktighet i propagandan, på elevernas berättelser och kagomål, på den egendomliga chronique scandaleuse, från hvilken alldeles icke alla gymnasier äro fria».

20

Gymnasiernas betydelse såsom »allmänna bildningsanstalter» låter enligt »Bereg» åsigt fixera sig sålunda: »Gymnasiet är icke »plantskolan för en sund utveckling af det uppväxande släktet», huru mycket man än må söka göra detta troligt. Tvertom, det är hellre det näste, der missnöjet utkläckes, det är fältet för »tillfällig upphetsning», som enligt fjolårets majcirkulär t. o. m. drifver till själfmord, hvarest rötterne för allt erkännande af en auktoritet öfverhufvud undergräfvos och vanan att förhålla sig negerande till samhälls- och statsordningen från första början mognar. Eleven gör knappast den ringaste skillnad deremellan och skolordningen».

30

I afseende på de kyrkliga förhållandena yttrar bladet: »Och huru står det till med den rätttroga kyrkan? Den är ju *också* omgestaltad? O ja!... Tidigare hade man att anteckna, att adeln höll sig på afstånd, nu kommer bristande interesse hos presterskapet härtill. Man har förstorat församlingarna genom att tillsluta kyrkorna – i de rättroghes tempel bygga korpar och ugglor sina bon».

40

222 MED ANLEDNING AF OMBYTET AF UNDERVISNINGSMINISTER I RYSSLAND.

50

Morgonbladet n:o 118, 25. V 1880

Vi fortsätta i dag vår i lördagsnumret påbörjade redogörelse för den ryska pressens uttalanden i anledning af grefve Tolstojs afgang såsom rysk undervisningsminister.

»S:t *Peterburgskia Wädmosti*» antager sig, i motsatts mot sina kolleger, varmt den fallne ministerns försvar. Bladet begynner sin plaidoyer med framhållande af det faktum, att nationalandan redan år 1866, då grefve Tolstoj tillträdde sin post, var impregnerad af Tschernischewskis och hans skolas omstörtande läror. Vid denna tid var de ryska skolornas ställning ytterst prekär: grefve Uvarows gymnasier hade blifvit upplösta och icke ersatts med andra väl organiserade anstalter. Grefve Tolstoj hade att skapa icke blott ett undervisnings-system, utan också sjelfva skolorna. 1864 funnos vid de sekundära skolorna endast 881 elever, hvilka aflagt sin maturitetsxamen, 1872 hade antalet stigit till 946, 1875 till 1 373 och 1879 till 2 000. Ministèrens officiella dokumenter visa också, att antalet elever, som lemnat gymnasierna utan att ha afslutat sin kurs, har minskats under grefve Tolstojs styrelse, då det 1864 utgjorde 20 procent af hela elevantalet, men 1878 endast 18 procent. Realskolorna ha mångdubblats; för 15 år sedan föreslogs grundläggandet af 13 realskolor, nu äro de 70 till antalet med 14 111 elever, utom 182 stadsskolor med 19 539 elever. Det akademiska bladet bestrider, att tillträdet till universiteten blifvit svårare; 1866 räknade man vid sex universitet (Dorpats och Warschaws undantagna) 3 591 studenter, 1878 redan 5 245. 1879 hade antalet ytterligare ökat med 20 procent. Universitetens auditorier kunde icke inrymma alla, som strömmade till dem.

Bladet slutar sin artikel med ett pompöst loftal öfver ex-ministern; det heter deri, att denne stått på höjden af den nuvarande styrelsens stora syftemål, att han skänkt Ryssland en skola, som motsvarar vår tids behof, som upptager barn af alla klasser och förmögenhetsvilkor; en outtröttlig arbetare, lånade han sig aldrig till öfverenskommelser och sökte icke popularitet. »Derföre skola ock de 12 000 elever från gymnasierna, hvilka under hans administration afslutat sin kurs, göra honom rättvisa, likasom historien, som skall tillförsäkra honom en hög plats i den ryska civilisationens historia».

Samtliga ryska pressorganer uttala sig mot en radikal systemförändring. Huru bör man då bära sig åt för att afhjelpa de nuvarande missförhållandena? *Golos* innehåller en serie artiklar, hvori den söker besvara denna fråga, och framhåller i den första af dessa de reformer, hvilka det anser mest brädslande. I främsta rummet uttalar sig bladet för afskaffandet af den *dualism*, som för närvarande förefinnes i de ryska skolorna. För att förklara denna företeelse hänvisar *Golos* till skolornas historia och erinrar om, att grefve Uvarows relativt ganska goda klassiska gymnasier indrogos åren 1848–1855. Man hade bestämt sig för naturvetenskaperna, af fruktan att de klassiska språken skulle utveckla en revolutionär anda hos ungdomen. Härpå följde en fullständig omgestaltning af gymnasierna, och ehuru man betänkte sig efter 1855, blef något pedagogiskt system emellertid icke antaget. Denna tvekan kom sig deraf, att det klassiska systemet äfven i vestern nyligen varit utsatt för ganska allvarsamma angrepp, hvilka tycktes ha ännu större skäl för sig i Ryssland. Man framhöll isynnerhet ryssarnes fallenhet för de exakta vetenskaperna och nödvändigheten af att ega teknici af egen nationalitet, hvilka kunde användas vid tillgodogörandet af landets naturliga rikedomar. Också iakttog hr Golovnins ministèr en afvaktande hållning; den beslöt sig icke för att adoptera det ena eller andra af de diskuterade systemen. Man inrättade parallelt med de klassiska gymnasierna realgymnasier, som åtnjöto samma rättigheter med de förra. Grefve Tolstojs ministèr kom med det fasta

beslutet att tillintetgöra denna dualism vid den sekundära undervisningen. I stället för detta bibehöll den dock de båda slagen af gymnasier, men, då den var en afgjord partivän af de klassiska gymnasierna, tillerkände den allenast dessa sistnämnda karakteren af allmänna undervisningsanstalter och gjorde realskolorna till ett slags tvetydiga och vanlottade inrättningar i afseende på deras elevers framtid. Dualismen var sålunda bevarad, men de två slagen af skolor voro icke lika, det ena var lägre än det andra, de klassiska gymnasierna privilegierade och realskolorna beröfvade särskilda rättigheter. Är det väl rättvist och klokt att skapa en hel klass af lärjungar, de der måste känna sig som parias, då högre undervisning blir dem förvägrad? Att likställa båda slagen af skolor i afseende på rättigheter, detta anser Golos vara det mest trängande målet för ögonblicket. De ryska realskolorna äro nu hvarken allmänna undervisningsanstalter eller specialskolor, de förbereda icke sina elever för någon bestämd verksamhet, de äro icke ens förberedande läroanstalter för någon högre specialskola. För öfrigt eger undervisningsministären icke någon enda af detta slag, och de högre skolor, som ressortera under andra ministärer, såsom teknologiska institutet, bergskolan eller bro- och vägabyggnadsskolan, mottaga realgymnasiernas elever endast af särskild gunst. Och till och med denna utsigt för realgymnasisterna har minskats sedan antalet lärostolar vid dessa högre skolor blef reduceradt. – Om föräldrar sända sina barn till realskolorna, så härrör detta endast af orsaker, som icke bero af dem sjelfva, och en bland dessa består deri, att i vissa städer finnes endast en realskola – invånarne ha icke något annat val än att skicka sina barn dit. – Det finnes två frågor att afgöra i afseende på den här ifrågavarande anomalien: hvad skall man göra med realskolornas nuvarande elever, och på hvad sätt skall man kunna återställa ett normalt förhållande inom skolsystemet? Golos hoppas, att de nuvarande realisterna kunde tillåtas att göra sina högre studier inom vissa fakulteter vid universiteten och för framtiden måste man arbeta för dualismens afskaffande genom att gifva alla sekundära undervisningsanstalter en enda gemensam studieplan, lämpad för förberedelse för hela den följande högre undervisningen. För ögonblicket vore det tillräckligt att inrätta gymnasier med fyra klasser (progymnasier) i de mindre distriktstäderna och ett eller flere gymnasier med åtta klasser i de större distriktstäderna och guvernementens hufvudorter. Hvilka element som böra ingå i denna studieplan, det öfverlemnar Golos åt specialister att bestämma, men enligt bladets åsigt ha de sekundära skolorna endast en uppgift, den att meddela ungdomen en undervisning, som har en allmän karakter.

223 YTTERLIGARE MED ANLEDNING AF RYSKE MINISTERN GREFVE TOLSTOJS AFGÅNG¹.

Morgonbladet n:o 120, 27. V 1880

Efter återblicken på grefve Tolstojs verksamhet såsom minister för den allmänna undervisningen torde det icke vara mindre intressant att lära känna den ryska pressens omdöme om resultatet af hans verksamhet såsom generalprokurator för den heliga synoden.

»*Novoje Wremja*» egnar deråt en uttömmande artikel, som gifver en

¹ Se n:is 116 o. 118.